

בראשי חדשים — קוראין "ובראשי חדשיכם".

ראש חדש שחל להיות בשבת — מפטירין: "והיה מדי חדש בחדשו".

חל ראש חודש להיות באחד בשבת — בשבת מאתמול מפטירין: "ויאמר לו יהונתן מחר חדש".

אמר רב הונא: ראש חדש אב שחל להיות לא-ב בשבת, מפטירין: "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח".

מאי "היו עלי לטורח"?

אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין להם לישראל שחוטאין לפני, אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם!¹⁷²

בתשעה באב גופיה, מאי מפטירין?

אמר רב: "איכה היתה לזונה".

מקרא בתורה — מאי קרינן?

ומפטירין: "ויעמד שלמה¹⁷¹ וגו' ויפרש כפיו השמים וגו'", דמיירי בחנוכת הבית, שהיתה במועד חג הסוכות.

אמר רב הונא אמר רב: שבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בחול המועד של פסח, ובין בחול המועד של סוכות, מקרא קרינן "ראה אתה".

אפטורי מאי?

בפסח מפטירין: "העצמות היבשות", שיצאו ממצרים לפני הקץ. ובסוכות — "ביום בוא גוג".

בחנוכה — קוראין בפרשת הנשיאים, ומפטירין — בנרות דזכריה, דכתיב התם: "והנה מנורת זהב כולה".

ואי מיקלעי שתי שבתות בחנוכה, אזי בשבת קמייטא — מפטירין בנרות דזכריה, ובשבת בתרייתא — מפטירין בנרות שלמה, דהיינו: "ויעש חירום וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'".

בפורים — קוראין "ויבא עמלק".

ח' כתב, דהא דאנו מפטירין "ויהי אחרי מות משה", דלא כדאיתא בגמרא, הוא משום שהגאונים תקנו כן, שהוא מעין הפרשה שקראו: "וימת שם משה". ורשאין הגאונים לשנות, כדאשכחן גבי ט' באב. עיי"ש. וע"ע באור זרוע [הל' קריאת המועדים סי' שצ"ג].

172. פירש המהרש"א, דהאי דכתיב: "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי", היינו החודש והחג שבדה ירבעם מליבו. ולפי שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה, שמודדין העונש — כעין העבירה, להכי כביכול מטריחין את הקב"ה, לדקדק לשלם

והיינו "בכל מקום שאתה מוצא גדולתו וכו' שם אתה מוצא ענותותו", כי לפי גודל הגדולה, כן ראוי הענוה שהוא שוכן את דכה ושפל רוח.

171. כתבו התוס', דיש מקומות שנהגו להפטיר ב"ויהי אחרי מות משה" [כמנהגנו], ושיבוש הוא. ו"א שרב האי גאון תקן כך. עיי"ש. ועיי עוד ברי"ף, ברא"ש, ובר"ן, שהביאו מנהג זה. ובטור [סי' תרס"ט] כתב: "ובירושלים יש שמפטירין ויהי אחרי מות משה, והכי מנהגינו". וכ"כ בשו"ע שם.

ובגהות מיימוניות [פי"ג מהל' תפילה, אות

תניא, אחרים אומרים: "ואם לא תשמעו לי".
רבי נתן בר יוסף אומר: "עד אנה ינאצני
העם הזה".

ויש אומרים: "עד מתי לעדה הרעה הזאת".
אמר אביי: האידנא נהוג עלמא למיקרי: "כי
תוליד בנים", ומפטירין — "אסוף אסיפם".

שנינו במשנתינו: במעמדות במעשה
בראשית וכו'.

מנהני מילי דקרינן במעמדות את מעשה
בראשית? מה ענין מעשה בראשית אצל
מעמדות?

אמר רבי אמי: משום דאלמלא מעמדות —
לא נתקיימו שמים וארץ. שנאמר: "אם לא
בריתי יומם ולילה — חוקת שמים וארץ לא
שמתי".

וכתיב: "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי
אירשנה".

והכי מפרשין ליה להאי קרא:

אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו
של עולם! שמא חס ושלום ישראל חוטאים
לפניך, ואתה עושה להם כדור המבול וכדור
הפלגה?!

אמר לו: לאו!

אמר לפניו: רבנו של עולם! במה אדע,

כלומר, מה אלמדם לעשות כדי שיתכפרו
עוונותיהן?

אמר לו: "קחה לי עגלה משולשת וגו'",
כלומר, הקרבנות יכפרו עליהם.

אמר לפניו: רבנו של עולם! תינח בזמן
שבית המקדש קיים.

אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, שאין
קרבנות, מה תהא עליהם?

אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות. כל
זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו
מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל
עונותיהם.

וכיון שלולא הקרבנות המכפרין על ישראל
— היו ישראל כלין, ומאחר שישראל כלין
— אין העולם עומד, להכי קרינן במעמדות
מעשה בראשית, לומר שהעולם עומד בזכות
הקרבנות.

שנינו במשנתנו: בתעניות ברכות וקללות,
ואין מפסיקין בקללות.

מנא הני מילי דאין מפסיקין בקללות?

אמר רב חייא בר גמדיא אמר רבי אסי:
דאמר קרא: "מוסר ה' בני אל תמאס",
והמפסיק בתוכחה — מראה שקשה לו
לקרות מוסר ה'¹⁷³.

ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על
הפורענות¹⁷⁴, ואילו היו מפסיקין, היה אותו

להם מדה כנגד מדה — כפי ריבוי העבירות
שעשו. עיי"ש.

¹⁷³. ובמס' סופרים יליף לה מסיפיה דקרא:
"ואל תקון בתוכחתו", דדרשין: אל תעשו

התוכחה קוצים קוצים, דהיינו, אל תפסיקו
התוכחה. ד"תקון" — לשון קציצה הוא.

¹⁷⁴. כתב הרשב"א בתשובות [ח"א סי' י"ח]:
"וכן אין מברכין [ברכת המצוות] על מיתות בית

אמר אביי: לא שנו, אלא בקללות שבתורת כהנים. אבל בקללות שבמשנה תורה — פוסק.

מאי טעמא?

משום דהללו שבתורת כהנים — בלשון רבים אמורות, כדכתיב: "אם בחקתי תלכו וגו'", ומשה — מפי הגבורה אמרן, שנעשה שליח לומר להם כך, שהרי כתובים בלשון "ונתתי", "ושלחתי", "והפקדתי" — על כרחך הקדוש ברוך הוא, שהיכולת בידו לעשות כן — אמרן.

שבא לקרות — חייב לברך על הקללות¹⁷⁵.

וטעמא דאין מברכין על הפורענות, משום דאמר הקב"ה: אני אמרתי: "עמו אנכי בצרה", ואם כן, אינו דין שיברכוני על הצרות שלהם [תוס' 176].

אלא היכי עביד כדי לא לברך על התוכחה?

תנא: כשהוא מתחיל — מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים — מסיים בפסוק שלאחריהן¹⁷⁷.

שבתו"כ, וקללות שבמשנה תורה, עיי"ש. ולפ"ז לק"מ, דבאמת בקללות — מברכין לפניהם ולאחריהם.

176. ובמדרש רבה [דברים פרשה ד' אות א'] איתא הכי: "אין שורת הדין שיהו בני מתקללין — ואני מתברך. כיצד? אם יקראו את התוכחות קריות הרבה, אין קרוי וקרוי שאין מברך ב' פעמים — לפניה ולאחריה! אלא, אחד קורא את כולן. רבנן אמרי: אמר הקב"ה: לא לרעתם נתתי להם קללות וברכות, אלא להודיען איזו דרך טובה שיבחרו אותה, כדי שיטלו שכר".

ובמדרש זוטא קהלת [פרשה ח'] איתא: "בקללות קורא ואינו מפסיק וכו', רב איבו אמר: משום: אל תעמוד בדבר רע [פסוק הוא בקהלת]".

177. הקשה התו"ט, הא אמרינן במתניתין לעיל [כ"א ע"א], דרק הפותח והחותם מברכין, ואם כן הרי בלאו הכי יש הרבה פסוקין לפני ואחרי הקללות!?

ותירץ, דהך גמ' היינו לפי מה דנהגו האידנא, דכל העולין מברכין לפניה ולאחריה. ותוס' רעק"א הביא, דבלח"מ כתב, שמצא

דין, לפי שה' יתברך חס על בריותיו, ואינו חפץ במיתתן של רשעים, ולפיכך אין מברכין עליהן וכו', וכדאמרינן דאין מפסיקין בקללות — לפי שאין אומרינן ברכה על הפורענות".

175. כך כתב הר"ן. והקשה התו"ט, הא אמרינן במתניתין לעיל [כ"א ע"א]: "הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה", אבל שאר הקוראין בתורה, אין מברכין לא לפניה — ולא לאחריה. והרי יש לפניהם ולאחריהם הרבה בפרשה, שנמצא שהקללות אינן נקראין לא בראשון, ולא באחרון. וא"כ, הרי אין מברכין על הקללות!?

ותירץ, דמשכחת לה בתעניות, שהחותם — קורא את הקללות.

א"נ, הרי הך: "לפי שאין אומרינן ברכה על הפורעניות — ריש לקיש קאמר לה, והא מסקינן בסוגיא דהתם, דהאידנא כל העולין מברכין לפניה ולאחריה, וא"כ, איכ"ל דריש לקיש — האאידנא קאמר לטעמיה. עיי"ש.

ובחי' רעק"א הביא בשם הלחם משנה, דבירושלמי [מגילה פ"ג ה"ז] איתא: "רבי סימון בשם ריב"ל: אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו, אלא שירת הים, ועשרת הדברות, וקללות

ולהכי, כיון שהם קללה לרבים, והקדוש ברוך הוא עצמו אמרן — יש לחוש בהן ביותר, ואין פוסקין.

ואילו הללו שבתורת כהנים — בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן [ברוח הקודש, תוס']. דכתיב: "יככה ה'", "ידבק ה' בך", על כרחך דמשה אמרן. וכך אמר: אם תעברו על מצוותיו — הוא יפקיד עליכם וכו'. ולהכי — פוסקין בהם.

לוי בר בוטי הוח קרי וקא מוגמגם [היה קורא במרוצה ובקושי] קמיה דרב הונא בקריאת ארורי שבמשה תורה.

אמר לו רב הונא: אכנפשיך — אם רצונך בכך¹⁷⁸ — יכול אתה לפסוק! דלא שנו דאין מפסיקין — אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל בקללות שבמשה תורה — פוסק.

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים — קודם עצרת. וקללות שבמשה תורה — קודם ראש השנה.

מאי טעמא?

אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה¹⁷⁹.

ותמהינן: בשלמא שבמשה תורה, שנקראין קודם ראש השנה — איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה.

אלא קללות שבתורת כהנים, שנקראות קודם עצרת, אטו עצרת ראש השנה היא, דאמרת כדי שתכלה שנה וקללותיה!?

ומבארין: אין. עצרת נמי ראש השנה היא. דתנן: ובעצרת נידונין על פירות האילן.

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים: סתור! וילדים יאמרו לך: בנה! סתור כעצת הזקנים, ואל תבנה¹⁸⁰. מפני שסתירת זקנים — בנין, ובנין נערים — סתירה.

וסימן לדבר: רחבעם בן שלמה. ששמע לעצת הילדים, ולא שעה לעצת הזקנים — ונכשל בכך [עיין מלכים א' פרק י"ב כל המעשה].

תנו רבנן: במקום שמפסיקין לקרות בתורה בשבת שחרית — שם קורין במנחה.

במקום שהפסיקו לקרות במנחה — שם קורין בתורה ביום שני.

179. מפרש התפארת שלמה, שהכוונה היא, שאם נגזרה איזו גזירה רעה על בני ישראל בשנה זו, אז יצאו ידי חובתם בקריאת הקללות, בכחית: "ונשלמה פרים שפתינו".

180. המהרש"ם מביא, דבתוספתא דעבודה זרה [פרק א'] איתא, דהיינו אפילו גבי בית המקדש. דאם יאמרו לו זקנים: סתור, וילדים — בנה,

בירושלמי הכי: "רבי סימון בשם ריב"ל: אין לך טעון ברכה לפניו לאחריו, אלא שירת הים וכו' וקללות שבת"כ ובמשה תורה. וכתב, דלפ"ז משנתנו עולה יפה בלי מגומם.

178. ד"נפש" — לשון רצון הוא. כמו: "אם יש את נפשכם" [בראשית כ"ג ח'], ופירש"י שם: "נפשכם — רצונכם". והכי איתא נמי בר"ן בנדרים [מ"א ע"ב] גבי "ומרפאהו רפואת נפש".

במקום שהפסיקו לקרות בשני — שם קורין בחמישי.

במקום שהפסיקו לקרות בחמישי — שם קורין לשבת הבאה.

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: מקום שמפסיקין בשבת שחרית — שם קורין במנחה, וכן בשני, ובחמישי, ולשבת הבאה.

אמר רבי זירא: הלכה — מקום שמפסיקין בשבת שחרית — שם קורין במנחה, ובשני, ובחמישי, ולשבת הבאה.

ותמהינן: ולימא רבי זירא: הלכה כרבי יהודה?

א-לב ומבארין: משום דאיכא דאפכי להו, דאמרי דרבי יהודה אמר כדברי רבי מאיר, ורבי מאיר — כרבי יהודה, להכי לא אמר רבי זירא: "הלכה כרבי יהודה".

תנו רבנן: העולה לקרוא בתורה, פותח את הספר, ורואה היכן צריך לקרות, וגולל את הספר, ומברך. וחוזר ופותח — וקורא. דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: פותח ורואה, ואינו גולל שוב¹⁸¹, ומברך, וקורא.

מאי טעמא דרבי מאיר?

כדעולא.

דאמר עולא: מפני מה אמרו, שהקורא בתורה לא יסייע למתורגמן?

כדי שלא יאמרו הרואים שתרגום כתוב בתורה, ויבואו לכתוב תרגום בתורה.

והכא נמי, צריך לגלול הספר כשמברך, כדי שלא יאמרו: ברכות כתובין בתורה.

ורבי יהודה אמר לך: גבי תרגום — איכא למיטעי ולמימר שכתוב בתורה, ולהכי לא יסייע למתורגמן. אבל גבי ברכות — ליכא למיטעי בהכי.

אמר רבי זירא אמר רב מתנה: הלכה — פותח ורואה, ומברך וקורא. ואין צריך לגלול קודם שמברך¹⁸².

ולימא: הלכה כרבי יהודה?

ומבארין: משום דאיכא דאפכי להו.

הספר פתוח בשעת הברכה [אבל יהפוך פניו, כדי שלא יהא נראה כאילו הברכות כתובות בתורה]. וכתב שם המ"ב [סקי"ז], דהיינו משום טרחא דציבורא, שיצטרכו להמתין עד שיחזור ויפתח. ובכה"ל שם הביא, שיש מקומות שנוהגין שרואין וגוללין — ואח"כ מברכין. וסיים: "ונהרא נהרא ופשטיה".

182. כתב הריטב"א, דהיינו דווקא קודם קריאה, אבל בסוף קריאה, דבלא"ה צריך לגלול הס"ת,

אפילו הכי — ישמע לזקנים. וכך כתב רש"י בנדרים [מ' ע"א]. ועוד כתב התם, דהכי הוה גבי רחבעם בן שלמה, דכתיב ביה: "ויעזוב את עצת הזקנים וגו'", ונחרב ביהמ"ק על אותה עצה.

181. כתבו התוס' [ד"ה גוללן], דהיינו שאינו מחוייב לגולל, דלא עביד איסור בהכי, אם מניחו פתוח. אבל אם סותמו ומברך — עדיף טפי [עיי' בהגהות הב"ח].

ובשו"ע [סי' קל"ט ס"ד] משמע, שישאיר את